

Nasimaa 9.6.2002

Sotalapsilla on myös valoisia perhemuistoja

LOVIISA

Leena Seppänen

■ Viime päivinä tutut ovat kyselleet Anita Weckmanilta, missä tämä on ollut, kun ei ole näkynyt.

– Kävin Ruotsin perheen luona, hän vastaa.

Usein vastaus vaatii lisäselvitystä: Anita Weckman on sotalapsi, ja hänellä on kaksi perhettä, Suomen ja Ruotsin.

Kyselijöitä riittää, sillä eläkkeelle jäänyt opettaja ja pitkäaikainen kunnallispoliitikko on monen tuttu.

Anita Weckman sanoo, että toisin kuin joillekin muille sotalapsille, hänelle jäi puolesta-toista sotalapsivuodesta hyvä muisto. Hän myös pitää yhä yhteyttä Ruotsin siskoonsa, Lenaan.

Suomessa Anita Weckman oli perheensä ainut lapsi, Ruotsissa hänellä sen sijaan on myös kaksi pikkuveljeä, Sven ja Brodde.

Joskus muiden ikäviä sotalapsikokemuksia kuunnellessaan Anita Weckman kertoo pohtineensa, miksi juuri hänen muistonsa ovat niin myönteiset.

– Kun lähdin Ruotsiin, olin riittävän vanha, jo kahdeksan vuotta. Ymmärsin, mihin kuulun. Osasin myös ruotsia. Ja perhe, johon jouduin, oli hyvä.

Suomesta lähetettiin sodan ajoista turvaan muihin Pohjoismaihin kaikkiaan 80 000

LEENA SEPPÄNEN

Anita Weckmanilla on Ruotsin muistona joukko valokuvia. Valokuvaamoon vietiin koko nelilapsinen pesue parhaissa vaatteissaan.

lasta. Määrä on alallaan maailmanennätys. Useimmat sota-

lapset olivat Uudenmaan ja Viipurin läänneistä. Varsinaisen kö-

tiinpaluu alkoi sodan jälkeen vuonna 1945, ja kotiuttaminen

jatkuu koko 40-luvun lopun.

Sunnuntai

Uutispäällikkö Heimo Hovi puh. (019) 6616211 • Uutistoimitus iltaisin puh. (019) 6616227, email: toimitus@uusimaa.fi

Sotalapsista onnekkaimmat saivat toisenkin lapsuudenkodin

LOVIISA

Leena Seppänen

■ Anita Weckman on juuri palannut Ruotsista, missä hän tapasi Ruotsin siskonsa Lenan. Suomalaisia sisarusksia hänellä ei olekaan.

Anita Weckman on sotalapsi, ja hän pitää itseään siinä mielessä onnellisena, että hänellä on kaksi lapsuudenperhettä. Muutenkin puolestatoista pakolaisuudesta Ruotsissa jäi hyvät muistot.

Anita Weckman palaa muistikuviinsa omakotitalonsa olohuoneessa. Isoista ikkunoista pilkistää Loviisanlahti rehevän puutarhan lomasta.

Anita Weckman arvelee, että hänen kiinnostuksensa puutarhanhoitoon saattoi saada lisäpinää sotalapsiaikoina. Hänen Ruotsin isällään oli kaupapuutarha, missä kasvatettiin hedelmiä. Esimerkiksi kirsikkasato oli Skoonessa runsas.

Anita Weckman on varsin tunnettu loviisalainen: eläkkeellä oleva suomen kielen opettaja ja pitkäaikainen kunnallispoliitikko. Hän istui ruotsalaisen kansanpuoleen mandaatilla Loviisan valtuustossa 24 vuotta, joista kahdeksan sen johdossa. Viime vaaleissa hän ei enää asettunut ehdokkaaksi.

Loviisalainen Anita Weckmanista tuli tavallaan vahingossa: hän tuli Helsingistä miehensä työn perässä siinä uskossa, että jossakin vaiheessa palataan takaisin.

– En ikinä ajatellut itseäni pikkukaupunkilaiseksi, hän naurahaa sen kuuloisesti, että kääne on loppujen lopuksi ollut varsin mieluinen.

– Yhtäkkiä vain huomasin, että olen loviisalainen...

Anita Weckman tuntu olevan niitä ihmisiä, jotka osaavat sopeutua tilanteeseen jos toiseenkin. Siitä taidosta oli todella apua, kun hänet 8-vuotiaana lähetettiin sotalapseksi Ruotsiin.

– Mamma ja pappa olivat varmasti pohtineet päätöstä jo jonkin aikaa. Tiedän, että heitä pelotti, miten sodassa käy.

Tytär itse oli lähtöään vastaan. Hän olisi jäänyt kotiin, vaikka pommitukset keskeyttivät tuon tuosta koulumatkan.

Anita Weckman sanoo näkevänsä lähtöpäivän yhä kuin filmiltä. Pappa ja mamma saattoivat hänet Helsingin rautatieasemalle maaliskuussa vuonna 44. Pappa, joka oli sotaväessä, pääsi junalle asti. Mammalle piti heittää jäähyväiset jo aikaisemmin.

Ruotsissa täisaunaan ja lappu kaulaan

Junamatka Haaparantaan sujui Anita Weckmanin mukaan y-

Ruotsin perheen lapset kävivät valokuvaamossa. Almerien omat perilliset tunnistaa samasta hymystä: vasemmalla on Lena ja hänen vieressään ovat Sven ja Brodde. Poikien välissä on Anita. Perheen hienontunteisuudesta kertoo se, että vaikka Lenallakin oli merimiespuku, kuvaan sitä ei puettu, jotta Anita ei olisi ainoa, jolta se puuttuu.

lättävän rattoisasti. Seuraa riittä, kun lapsia oli paljon.

– Minulla on se mielikuva, että välillä pysähdettiin ihmähälytyksen vuoksi, mutta en ole ihan varma.

Heti Ruotsin puolella lapset passitettiin joukolla täisaunaan. – Ne, joista löytyi syöpäläisiä, erotti siitä, että heidän päänsä parturoitiin. Minä sain pitää hiukseni, sillä kertaa.

Haaparannasta jatkettiin junalla Tukholmaan ja sieltä linjat-autoilla uusiin koteihin. Tukholmassa myös Anita Weckman sai sen paljon puhutun lapun kaulaansa. Siinä oli tytön nimi ja vaaleanpunainen nauha. Se lappu on yhä talalla.

Anitasta tuli uuden perheen Nitän

Almerit, Anita Weckmanin uu-

si perhe, oli Skoonen Kristiansstadissa vastassa linja-autoa. Pitkä ja hoikka perheenpää kaappasi tytön syliinsä.

Pariskunnalla oli ollut jo yksi sotalapsi, mutta tämä oli itkenyt koko ajan. Suomenkielinen tyttö oli erotettu vastoin lupauksia veljestään, ja onnettomat sisarusukset oli lopulta pakko yhdistää.

Vahingosta viisastuneena skoonelaisperhe vaati heti linja-auton pysähdytyä ”parlööriä”, tukkisanakirjaa, jossa olisi edes muutama suomenkielinen sanonta. Saataisiin Anitaan edes jonkinlainen kosketus.

– Far kertoi myöhemmin, että silloin takkini hupusta kuului vain, ”nog kan jag tala svenska” eli että minä kyllä osaan ruotsia...

Siitä se alkoi. Anitasta tuli ”Nitan”. Se on lempinimi, jota vain Almerit käyttävät.

Perheenisästä puolestaan tuli

Nitanille pikkujuljaa far ja äidistä mor.

– Mor tosin kirjoitti ensin mammalle Suomeen ja kysyi, että sopiiko, että sanon häntä äidiksi.

– Mamma vastasi myöntävästi, mutta luulen, että se on saatantunolla aika kipeä paikka.

Ruotsin perhe asui ihanassa paikassa, rinteellä järven rannassa. Far piti kaupapuutarhaa ja tilalla oli myös eläimiä. Kotiutumista helpotti se, että perheen tytär Lena oli samanikäinen.

– Suomalainen siskoni Anita, Lena yhä esittelee kasvukumpunansa. Kyläkoulussa oli puolisen tusinaa suomalaista sotalasta, yksi opettajallakin.

– Kevätjuhliissa vuonna 45 opettaja kokosi meidät ympärilleen pianon ääreen ja lauloimme ”Mun isän oli sotamies”. Minäkin olin pontevasti mukana,

LEENA SEPPÄNEN

Anita Weckman viihtyy puutarhassa. Hän arvelee, että se rakkaus saattaa ainakin osaksi olla Almerien vaikutusta. Puutarhuriperheen nimikin on otettu sanasta alm, joka tarkoittaa jalavaa. Niitä kasvaa myös Anita Weckmanin omissa pihassa.

vaikka muistan, että suomenkieliset sanat tuottivat vaikeuksia.

Riittävän vanha ja kielitaitoinen

Anita Weckman muistuttaa, että kun sotalapsia oli kaikkiaan 80 000, määrään mahtuu monenlaisia vastaanottajaperheitä ja kohtaloa.

Aivan erilaista tarinaansa ovat kertoneet esimerkiksi ne lapset, jotka huomasiivat joutuneensa työleirille.

Anita Weckman kertoo pohtineensa, miksi juuri hänen sotalapsimuistonsa ovat niin syviä. Hän sanoo, että myönteiseen mielikuvaan vaikutti paitsi riittävä ikä myös ruotsin kielen tar-

to. – Ja se, että sain todella hyvän perheen.

Mamma haki Anitaan takaisin kotiin elokuussa 45.

Anita Weckman sanoo, että kotiinlähtö oli sikäli helppoa, että hän oli koko ajan tiennyt, että kuuluu sinne.

– Olin jo sen verran iso tyttö. – Mutta kyllä minusta jotakin jäi myös Skooneseen, ja Skoonen herättää minussa yhä lämpimiä tunteita. Sen murrettakin ymmärrän, vaikka en enää itse osaa puhua.

Anita Weckman on kertonut muistoistaan omille lapsilleen ja lastenlapsilleen. Hänestä on tärkeää, että nämä tuntevat myös tämän osan hänen elämästään.

Hän sanoo, että myönteiseen mielikuvaan vaikutti paitsi riittävä ikä myös ruotsin kielen tar-

Sotalapsia lähti eniten Suomesta

■ Suomesta lähti talvi- ja jatkosodan aikana muihin Pohjoismaihin kaikkiaan 80 000 lasta. Se on omalla alallaan maailmanennätys.

Ensimmäiset lapset saatiin lappu kaulassa laivalle Turusta Tukholmaan pian talvisodan puhkeamisen jälkeen joulukuussa 1939. Sen jälkeen lapsia vietiin myös junalla Haaparannan kautta ja Vaasasta lentokoneella.

Suomalaisia sotalapsia otettiin vastaan myös Norja ja Tanska, mutta Saksan hyökättyä niihin lapset evakuoitiin takaisin Suomeen.

Useimmat sotalapset olivat Uudenmaan ja Viipurin lää-

närrä, mutta kun ruotsalaiset lupasivat maksaa kustannukset, päätöksessä oli helpompi pyysyä. Sensuuri nujersi lopun vastarinnan.

Saattoi olla, että arvostelun pelättiin myös heikentävän Suomen suhteita Ruotsiin, josta oltiin melko riippuvaisia.

Ajatuksena oli, että lapset lähetettiin kotirintamalta turvaan. Sosiaaliministeriön lastensiirtokomitea nimesi siirtojen syyksi elintarvikkeiden puutteen, etteivät jälleenrakennustöihin osallistuneet naiset voineet ottaa lapsiaan mukaan.

Useimmat sotalapset olivat Uudenmaan ja Viipurin lää-

neistä. Varsinainen kotiinpaluu alkoi sodan jälkeen vuonna 1945, ja kotiuttaminen jatkui koko 40-luvun lopun.

Osa lapsista jäi Ruotsiin pysyvästi, ja osasta kasvatusvanhemmat sekä omat biologiset vanhemmat riittelivät oikeudessa.

Mikään suomalaisten oma keksintö sotalapset eivät ole. Lapsia siirrettiin turvaan sodan jaloista jo ensimmäisen maailmansodan aikana, ja esimerkiksi Suomeen saapui pari tuhatta saksalaista.

Samana verran lapsia lennätettiin Vietnamin sotaa pakoon

Yhdysvaltoihin vuonna 1976. Suomessa sotalapsista kiinnostuttiin julkisuudessa vasta 80-luvulla.

Sen jälkeen on ilmestynyt monia muistelmia ja pärjäämistutkimuksia, joiden tulokset ovat ristiriitaisia.

Sotalapset ovat myös perustaneet yhdistyksiä, ja heille on pystytetty muistomerkki Keemiin.

Lähde: tutkija Heikki Salmisen väitöskirjahanke Turun yliopiston Suomen historian laitokselle. Salmisen selvittää muihin Pohjoismaihin siirrettyjen sotalasten historiaa.